

SARDINIË

MEER DAN STRAND ALLEEN

Van het charmante Cagliari via schitterende witte zandstranden naar het ruige landschap bij Tertenia. Het zuidoosten van Sardinië.

TEKST & FOTOGRAFIE PAUL VAN EIJDHOVEN

A

an het eind van de middag kom ik aan in Cagliari, bij het T Hotel, net even buiten het oude centrum. Het is een modern gebouw met een lager deel en een toren. Vanaf de elfde verdieping heb ik een mooi uitzicht. Voor de deur ligt het Parco della

Musica, met het Teatro Lirico (operatheater), het conservatorium, ruimte voor openluchtconcerten en een modern parkje met een langgerekte vijver.

De avond begint te vallen als ik richting het centro storico loop. Als ik het park heb doorkruist ben ik al snel in de charmante Via San Giovanni met een aantal mooie kleurrijke huisjes. Ik vervoeg me voor het diner bij restaurant Da Marino al Saint Rémy, gevestigd in een klein straatje midden in het centrum. Ik word uiterst hartelijk ontvangen door de eigenaar en hij begeleidt me naar mijn tafel in een van de diverse nissen in het restaurant. De specialiteit hier is vis, we zijn dan ook slechts enkele honderden meters van de zee verwijderd. Na prachtig uitziende en verrukkelijke antipasti van vis en zeevruchten, volgen ravioli met visvulling, een gebakken Middellandse Zeevis, een dolce met crema en natuurlijk koffie. Ik krijg diverse wijnen

geserveerd, uiteraard allemaal Sardijns. Het meisje dat me bedient is uiterst vriendelijk en behulpzaam. Als ik een tekst op een fles niet kan lezen komt ze aan met een bord vol leesbrillen. Dat is nog eens service! Een beter begin van mijn reis dan dit diner had ik me niet kunnen wensen.

STRAK EN SCHOONGEPOETST

De volgende ochtend ontmoet ik mijn gids Aldo bij het Antico Caffè, een mooie oude zaak in het centrum van de stad. We beginnen de tour bij de Bastione di Saint Rémy, die boven het centrum uittorent. De monumentale trap en toegangspoort zijn wegens werkzaamheden gesloten maar via een omweg komen we op het fraaie plein waarvan je een schitterend uitzicht hebt over de stad, de haven en de zee. Aldo blijkt te beschikken over een encyclopedische kennis van Cagliari en vertelt uitgebreid over de geschiedenis. De vroegere barokke façade van de duomo voldeed bijvoorbeeld niet aan de eisen van Mussolini. Dus werd er in de jaren dertig van de vorige eeuw een spiksplinternieuwe façade in Pisaanse stijl tegenaan geplakt. Hij is wel erg strak en schoongepoetst anders zou je hem zomaar kunnen verwarren met een origineel van vele eeuwen geleden. De binnenkant van de kerk is overigens zeer de moeite waard.

DE NURAGHI-BOUWERS HADDEN NOG GEEN SCHRIFT, DUS VEEL VAN DEZE PREHISTORISCHE BEWONERS VAN SARDINIË IS IN NEVELEN GEHULD

We vervolgen onze tocht naar het Archeologiemuseum. Van 1700-700 v. Chr. werd Sardinië bewoond door de zogenaamde nuraghi-bouwers. Overal op het eiland zijn ruïnes van nuraghi te vinden; stenen bouwsels, variërend van graftomben tot versterkte nederzettingen. Helaas kenden zij nog geen schrift, dus veel van deze prehistorische bewoners is in nevelen gehuld. Aldo vertelt uitgebreid over de beelden en beeldjes in het museum, van krijgers – allen met een dolk schuin over de borst afgebeeld – tot herten en moeflons. >

Openingspagina's: Costa Rei. Onder: Spiaggia della Fortezza Vecchia. Rechterpagina: Cagliari. Tijdens WO II is een groot deel van Cagliari door bommen verwoest. Het balkon in de loze muur is er een stille getuige van.

'OP DE TWEDE PLAATS EINDIGDE EEN OF ANDERE FRANSE BEELDHOUWER, ENE RODIN', ZEGT ALDO MET EEN GROTE GRIJNS OP ZIJN GEZICHT

Daarnaast biedt het museum veel informatie over de nuraghi die zich op het eiland bevinden. De delen van het museum over latere veroveraars als Feniciërs, Puniërs en Romeinen vindt Aldo een stuk minder: 'De nuraghi hebben betrekking op Sardinië en onze eigen geschiedenis.'

Pal ernaast ligt de Pinacoteca Nazionale di Cagliari. Indrukwekkend is hun collectie *retabli*, altaarstukken die hier door de Catalanen zijn geïntroduceerd.

Via een grote winkelstraat belanden we bij de *lungomare*, waar het stadhuis gevestigd

is. In het weekend zijn er rondleidingen, maar wij worden door een van de vele contacten van Aldo binnengelaten. We bekijken de kamer van de burgemeester, de oude raadszaal, en diverse andere officiële kamers. Ook zijn er enkele beelden te zien van Francesco Ciusa. Aldo vertelt trots dat zijn vrouw een kleindochter is van deze Sardijnse beeldhouwer. Een van zijn bekendste beelden – in het stadhuis staat een kopie – is *La madre dell'ucciso* (De moeder van de gedode), dat in 1907 de eerste prijs won tijdens de Biënnale van Venetië. 'Op de tweede plaats eindigde een of andere Franse beeldhouwer, ene Rodin', zegt Aldo met een grote grijns.

FLAMINGO'S

Tijd om afscheid te nemen en Cagliari te verlaten. Mijn eerste reisdoel: de flamingo's in de Stagno di Molentargius. De vele flamingo's van Cagliari bevinden zich in een meertje ten westen en een ten oosten van de stad. De vogels wisselen 's avonds van plek en vliegen massaal over de stad. Vroeger waren het trekvogels, maar sinds een jaar of dertig blijven ze het hele jaar in Cagliari. Enfin, na even rijden bereik ik de

westelijke plas met flamingo's. De auto uit, camera in de aanslag en wat doen de flamingo's? Die blijven allemaal voortdurend met hun kop in het water zodat ik alleen hun gevederde achterwerk zie. Na een poosje geef ik het maar op.

Via een fraaie route door een vrij ruig landschap beland ik vijftig kilometer verderop bij hotel Cormoran in Villasimius aan de zuidoostkust. De gebouwen worden omgeven door een aangename tuin en mijn kamer bevindt zich op enkele tientallen meters van het langgerekte witte zandstrand van het hotel. De zon staat alweer laag, er zijn nog enkele gasten op het strand en de *salvataggi* zijn aan het opruimen. Ik vind het wel tijd voor een *aperitivo* dus loop naar de beachbar en neem plaats op het terras.

De volgende ochtend wil ik voor ik weer verder ga een snelle duik in zee nemen. Het is half oktober, maar de zon is boven de omringende heuvels verschenen en het water heeft nog een prima temperatuur. Heerlijk. Als ik op pad ga, arriveer ik al snel bij het kleine maar fraaie Spiaggia della Fortezza Vecchia, gelegen aan de voet van een 16de-eeuws fort. Twee oudere Italiaanse echtparen hebben zich hier geïnstalleerd en er zijn ook nog enkele mensen aan het duiken. Behalve op het fort biedt het strand ook een fraai uitzicht op de tegenovergelegen ruige heuvels.

Enkele kilometers verder ligt het volgende aantrekkelijke strand, Spiaggia di Simius. Hier bevinden zich enkele *stabilimenti* waar je wat kunt eten en drinken en een parasol en ligbed kunt huren. Na een kort bezoek rijd ik door naar een van de bekendere plaatsen op Sardinië, Costa Rei, zo'n vijftien kilometer verderop. De temperatuur is opgelopen naar 26°C, maar er zijn slechts weinig mensen op het eindeloos lange, prachtige strand dat grenst aan een

Spiaggia di Simius; meisjes bij een huwelijk in Villasimius.

De duomo in Cagliari; windsurfen; bas-reliëfs in de duomo. Onder: Hotel Cormoran, Villasimius.

HAAR BELANGRIJKSTE LIJN HEET 'LE 4 SORELLE', VIER BIJZONDERE BIEREN DIE DE NAAM DRAGEN VAN HAARZELF EN HAAR DRIE ZUSSEN

azuurblauwe zee. Een enkeling is aan het windsurfen of ligt te zonnen. Het einddoel van deze dag is het noordelijker gelegen Tertenia. De SS125 is een weg van uitstekende kwaliteit die zuid met noord verbindt en door een mediterrane heuvelachtig landschap leidt met struikachtige begroeiing.

VIER GEZUSTERS

Het stadje Tertenia blijkt prachtig te liggen in een dramatisch berglandschap. Ik ben nog wat te vroeg voor mijn afspraak, dus rijd eerst nog even door de bergen naar Marina di Tertenia, uiteraard aan zee en natuurlijk alweer een mooi strand. Daar heeft Sardinië duidelijk geen tekort aan. Op een groot bord staat een afslag naar een nuraghe aangegeven vanaf de doorgaande weg. Ik besluit het er op te wagen. Eerst nog een stukje verharde weg tussen de huizen, vervolgens een redelijk steile zandweg. Helaas, helaas... na een stukje stijgen beginnen de wielen door te draaien in het mulle zand en gaat de auto niet meer voor- of achteruit. Wat nu? Terwijl ik voor hulp aan het bellen ben komt er een jong stel aangelopen. En gelukkig, deze

vriendelijke Duitse toeristen weten me los te krijgen en er hoeven geen andere hulp-troepen ingezet te worden. Ik rijd weer terug naar Tertenia voor een bezoek aan de Birificio Lara. Francesca Lara begon bier te brouwen in 1999, toen ze in verwachting was van haar eerste kind. De reden? Ze wilde graag een lekker biertje maken voor haar echtgenoot Gianni. Ze had het tij mee, want ambachtelijk bier werd trendy. Haar belangrijkste lijn heet *Le 4 sorelle*, vier bijzondere bieren die de naam dragen van haarzelf en haar drie zussen, maar dan in het Sardijns. Eentje heet Moretta, waartegen Heineken, eigenaar van Birra Moretti, bezwaar maakte. Maar uiteindelijk zag de grootbrouwer af van juridische stappen. Inmiddels is Francesca's brouwerij aardig gegroeid. Grotere installaties, bottelmachines en de collectie is uitgegroeid tot acht soorten bier. Trots vertelt Francesca dat alle ingrediënten van Sardijnse bodem komen, behalve de hop. 'Die groeit alleen in noordelijker regionen'. Door de groei van het bedrijf kon Gianni ook zijn baan als elektricien opzeggen en wijdt het echtpaar zich nu fulltime aan de productie >

Sardijnse specialiteiten proeven bij Saponi di Sardegna; zicht op Ulassai; werken van Albino Manca in het Museo Civico in Tertenia. Rechterpagina onder: een nuraghe in de buurt van Muravera; een pozzo sacro, een heilige bron.

van bier. De rondleiding wordt gevolgd door de heerlijke gerechten van Francesca en bij elke gang krijg ik een ander biertje. Het wordt een gezellige avond met het echtpaar. De nacht breng ik door in Marina di Tertenia in het Sa Iba Resort. De volgende ochtend klopt eigenaar Franco al vroeg aan om me de omgeving te laten zien. Tijdens het ontbijt in een lokale bar vertelt de sympathieke Franco dat het resort net zijn eerste zomerseizoen achter de rug te heeft en hij is tevreden. De huisjes zijn ruim (en natuurlijk nieuw), er is een prachtig zwembad met zicht op zee en wat je hier niet zo vaak tegenkomt; Sa Iba is het hele jaar geopend. Franco is van huis uit aannemer, maar in de crisisjaren dacht hij dat een stap in het toerisme een goede zet zou zijn. En dat was het dus ook.

Bij de verdedigingsstoren Torre di San Giovanni die op een rotspunt staat heb je een mooi uitzicht over Marina di Tertenia. Franco wijst op een stuk land in de verte aan zee, waar hij nog een resort wil beginnen. 'Weet je nog iemand die achttien miljoen wil investeren?' vraagt hij lachend. Helaas. We vervolgen onze route naar de orto botanico van een vriend van Franco. Helaas is de man zelf niet aanwezig, maar in de afgelopen veertig jaar heeft hij samen met zijn vrouw in de tuin zo'n tweeduizend plantensoorten bijeengebracht. Op een eilandje in een vijver heeft

hij enkele gebouwen van Tertenia die gesloopt zijn, zoals de vroegere kerk, in miniatuur nagebouwd. Het is een indrukwekkend geheel.

Inmiddels is het tijd voor een bezoek aan een nuraghe, wat eerder niet echt lukte. De wethouder van toerisme heeft zich bij ons gevoegd en gezamenlijk bekijken we de Nuraghe Anastasi, een imposant verdedigingswerk. Volgens Franco is Tertenia door zijn ligging tussen de bergen en de zee sowieso gezegend met veel archeologische resten. En door diezelfde ligging is het hier ook altijd groen.

Tijd voor de lunch. Bij terugkeer in Sa Iba blijkt er al een tijdje een biggetje boven houtvuur te worden geroosterd. Nog meer bezoek schuift aan zoals de burgemeester en een zoon van Franco. Na een heerlijke >

Kunstwerk van Maria Lai in de voormalige wasplaats van Ulassai; La bottega delle Meraviglie in Cagliari; het kunstproject Le sognatrici. Onder: Sa Iba Resort in Tertenia.

antipasto misto, volgt de lokale raviolivariant *culurgioni* en dan *maialino arrosto*, het biggetje. Alles is perfect op smaak, de sfeer ook. 'We hebben *pochi soldi* in Sardinië, maar eten met vrienden en familie is belangrijk. Grappen maken, samen lachen', aldus de gastheer.

SARDIJNSE KLEDERDRACHT

Ik laat vallen dat ik graag naar de Tacchi di Ulassai wil die middag, de bijzondere rotsformaties bij het dorpje Ulassai. De burgemeester wil mij niet aan mijn lot overlaten en belt zijn collega te Ulassai of die me kan ontvangen. Even later ga ik met de burgemeester en wethouder op pad. Eerst brengen we nog een bezoek aan het Museo Civico (vandaag gesloten maar de burgervader heeft natuurlijk een sleutel) waar werk te zien is van Albino Manca, een beeldhouwer uit Tertenia, die vooral furore maakte in de VS met onder andere een enorm beeld van een adelaar in Battery Park in New York. Op een plein in Tertenia staat een kopie. Al het werk dat in Manca's atelier stond ging na zijn dood naar dit museum wat een aardige collectie oplevert. Over een prachtige weg met uitzicht op de tacchi rijden we naar Ulassai waar de burgemeester ons al staat op te wachten. Via een steil pad klauteren we vervolgens tussen de rotsen naar boven. Op diverse plekken hangen klimmers aan de verticale wan-

den die door hun felgekleurde outfits opvallen. Als we weer afdalen ontvouwt zich langzaam een prachtig panorama op de omgeving van Ulassai. In het dorp zelf gaan we naar de voormalige wasplaats die is gerestaureerd met een kunstwerk van Maria Lai (1919-2013). Zij werd geboren in het dorp en veel van haar kunstwerken, kenmerken zich door het gebruik van touw en draad. Er blijkt nog meer te zijn. Even onder Ulassai, waar ooit een kopstation was, bevindt zich nu het Stazione dell'arte, geheel gewijd aan het werk van Maria Lai. Na een aperitief met de burgemeesters, keer ik terug naar Tertenia voor een diner bij Da Berni. Op de kaart vele lokale specialiteiten, zoals *malloreddus*, Sardijnse *gnocchetti*. Zeer smakelijk.

De volgende ochtend rijd ik bijtijds weer richting Cagliari. Ik maak nog een wandeling door het centrum en één winkel trekt mijn aandacht. *Le sognatrici* (de droomsters), is een project van de kunstenares Paola Cassano. Ze maakt T-shirts, mokken, schriften en kaarten met afbeeldingen van vrouwen, vele in Sardijnse klederdracht. Een erg leuk project dat mooie producten oplevert. Na een heerlijke lunch op het terras van restaurant Luigi Pomata komt mijn bezoek ten einde. Het vliegtuig maakt nog een bocht rondom Cagliari en in de diepte kan ik nog een laatste blik werpen op de schitterende zee. *À si torrai a biri!* ♦ >

Enkele van de gezusters van Birra Lara; klimmen op de rotsen bij Ulassai; bij restaurant Luigi Pomata in Cagliari. Volgende pagina: op het eilandje is de vroegere kerk van Tertenia nagebouwd.

Tips & adressen

SLAPEN EN ETEN

◆ T HOTEL

Via dei Giudicati 66, Cagliari.
www.thotel.it

◆ HOTEL CORMORAN

Via del Porto 37 – Loc. Campus,
Villasimius.
www.hotel-cormoran.com

◆ SA IBA RESORT

Loc. Sarala, Tertenia.
www.saibaresort.com

◆ DA MARINO AL ST. REMY

Via San Salvatore da Horta 7,
Cagliari.
www.stremy.it

◆ RISTORANTE PIZZERIA 'DA BERNI'

V. Oristano 18, Tertenia.
www.ristorantepizzeriadaberni.com

◆ LUIGI POMATA

Viale Regina Margherita 18, Cagliari.
www.luigipomata.com

DIVERSEN

◆ LA BOTTEGA DELLE MERAVIGLIE

Curiosa & kleding van vroeger en nu.
Grappig winkeltje.
Via Lamarmora 82, Cagliari.

◆ SAPORI DI SARDEGNA

Delicatessenzaak met Sardijnse specialiteiten in het centrum van Cagliari. Lekker producten, aardige bediening.
Vico dei Mille 1, Cagliari.
www.saporidisardegna.com

◆ DREAM STORE

Le sognatrici is een project van een kunstenaar die 'dromende vrouwen' afbeeldt op mokken, T-shirts, kaarten en schriften. Bijzonder en decoratief project. Ze beeldt o.a. vrouwen in originele Sardijnse klederdracht af.
Via Garibaldi 74, Cagliari.
www.lesognatrici.com

◆ MUSEO ARCHEOLOGICO NAZIONALE

Piazza Arsenale 1, Cagliari.
museoarcheocagliari.beniculturali.it

◆ PINACOTECA NAZIONALE

Piazza Arsenale 1, Cagliari.
www.pinacoteca.cagliari.beniculturali.it

◆ MUSEO CIVICO ALBINO MANCA

Via A. Doria 12, Tertenia.
www.museoalbinomanca.it

◆ STAZIONE DELL'ARTE

Museum gewijd aan Maria Lai.
Ex Stazione Ferroviaria S.P. 11, Ulassai.
www.stazionedellarte.com

◆ BIRRA LARA

Voor alle informatie over de bieren en de brouwerij: www.birralara.it.

◆ TRANSFER/AUTOHUUR

Taxiservice voor transfers vanaf de airport of anderszins of autohuur in Tertenia voor een gunstige prijs: Clemente Loddo,
+ 39 3299 04592, loddo.clemente@tiscali.it.